

8. МЯСИЩЕВ, В. Н. *Психология отношений: избранные психологические труды*. Москва: Институт практической психологии; Воронеж: НПО «МОДЭК», 1998. 368 с. ISBN 5-89112-046-1, ISBN 5-89395-096-8
9. ОЛПОРТ, Г. *Становление личности: избранные труды*. Москва: Смысл, 2002. 462 с. ISBN: 5-89357-098-7
10. РУБИНШТЕЙН, С. Л., *Основы общей психологии*. СПб.: Питер, 2002, 720 с. ISBN 5-314-00016-4
11. ХОМСКАЯ, Е. Д. *Нейропсихология*. СПб.: Питер, 2005. 496 с. ISBN 5-469-00620-4.

DEZVOLTAREA ABILITĂȚILOR EMOȚIONALE LA ȘCOLARII CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE DIN CICLUL PRIMAR

DEVELOPMENT OF EMOTIONAL SKILLS IN SCHOOLCHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN PRIMARY SCHOOL

Adriana Ciobanu, doctor în psihologie, conf. univ.

UPS „Ion Creangă” din Chișinău

Miluța Ursu, drd.,

UPS „Ion Creangă” din Chișinău

Adriana Ciobanu, PhD of psychology, associate professor

"Ion Creanga" SPU of Chisinau

ORCID: 0000-0003-3836-3651

Miluța Ursu, PhD student,

"Ion Creanga" SPU of Chișinău

ORCID: 0000-0002-6473-9176

CZU: 376:159.942

DOI: 10.46728/c.v1.25-03-2022.p104-110

Abstract

Education is an extremely complex and profound process. Education based on emotional intelligence starts from the fact that all the action, both important and small, ones allow the creation of a healthy balance in relationships with children. Actions must emphasize the importance of feelings and help us and our children, control our emotions, instead of acting impulsively or being overwhelmed by feelings.

Key-words: *emotional intelligence, emotional education, early education, emotional regulation.*

In ultimele trei decenii, inteligența emoțională a devenit unul dintre cele mai vizibile constructe în cercetarea asupra diferențelor individuale [34, p.67]. În accepțiunea generală, inteligența emoțională reprezintă un set de abilități care sprijină identificarea, procesarea și gestionarea emoțiilor. Dacă încercăm o clasificare a conceptului și a studiilor din domeniu, rămân trei abordări principale. Primul este modelul coeficientului emoțional, centrat pe bunăstarea generală și măsurată cu Inventarul Emoțional al Coeficienților - Eqi [1, p.17]. Acesta este denumit și model mixt, unde inteligența emoțională este privită ca un amestec de abilități precum conștientizarea emoțională și trăsături precum persistența și comportamentele dezirabile. Acest model schimbă accentul de pe inteligența generală și abilitățile cognitive pe inteligența

A doua perspectivă este modelul abilităților emoționale [Salovey et al, 2004, p. 202], măsurate cu testul de inteligență emoțională Mayer- Salovey-Caruso-MSCEIT[21, p. 58]. În această abordare, inteligența emoțională este privită ca un set de abilități care sunt necesare și utile pentru evaluarea și exprimarea emoțiilor, la o reglare efectivă a emoțiilor, precum și la utilizarea emoțiilor pentru a motiva, planifica și a reuși în viață. Acest model include capacitatea de a percepe și a evalua emoțiile celorlalți; capacitatea de a genera sentimente și emoții pentru a facilita activitățile cognitive; capacitatea de a înțelege informațiile conduse de afecte; abilitatea de a face un bun (auto) management al emoțiilor, pentru a promova creșterea emoțională și intelectuală și relațiile de adaptare socială [21, p. 62].

A treia și ultima abordare principală este modelul competenței emoțional [14, p.11], concentrat pe acele comportamente care duc la performanță și se măsoară cu Inventarul de competențe – ECI[3, p. 159]. În acest model, inteligența emoțională este văzută ca o gamă largă de dispoziții și competențe care variază de la trăsături individuale la abilități învățate. Toate acestea sunt incluse în cinci elemente separate, însumând 25 de competențe diferite pe următoarele categorii: conștiința de sine; motivație; autoreglare; empatie; adaptabilitate în relații [13, p. 67]. Goleman susține că aceste competențe sunt esențiale pentru învățarea abilităților legate de locul de muncă, deoarece direcționează inteligența emoțională către realizarea performanței.

În ceea ce privește vechile polemici dintre inteligență și competențele în cauză, aceste din urmă se referă la setul de abilități implicate în rezolvarea problemelor personale și profesionale, în timp ce inteligența implică subcomponentele acestor abilități, sub forma gândirii și a înțelegerii. Pentru a clarifica orice confuzie care ar putea apărea între cele două concepte de inteligență emoțională și competență emoțională, Goleman [13, p. 71] a sugerat și a demonstrat că competențele emoționale, deși adânc înrădăcinate în inteligența emoțională, sunt o abilitate mai mare care duce la performanță. Cu alte cuvinte, oamenii au potențialul de a avea inteligență emoțională, dar și nevoia de a-și dezvolta competențele emoționale.

Inteligența emoțională este plasată la baza competențelor emoționale care, la rândul lor, sunt antecedente ale performanței, astfel încât simpla prezență a unei inteligențe emoționale ridicate, pur și simplu nu este suficientă. Aceasta înseamnă că persoanele cu inteligență emoțională ridicată au capacitatea de a învăța și dezvolta anumite competențe, nu că aceste competențe au fost dezvoltate. Ca analogie, Goleman a sugerat cazul educației muzicale, unde unele persoane se nasc cu o voce incredibilă, dar dacă nu se instruiesc și nu se educă, cu greu vor deveni cântăreți compleți. Afirmând că inteligența emoțională și competența emoțională sunt strâns legate ar fi oarecum evident. Cu toate acestea, aceste două concepte sunt strâns legate între ele atât la nivel teoretic, cât și practic. Este posibil ca această conexiune strânsă să fi fost sursa utilizării greșite și a dificultății în definirea conceptelor, mergând până la a le considera identice. Dar, departe de a fi identice, între aceste două concepte se află o linie conceptuală foarte clară. Inteligența emoțională este un set de factori innăscuți, în timp ce competențele emoționale pot fi dezvoltate [Spencer, 2001, p. 61].

Deși utile și necesare, condițiile prealabile precum inteligența emoțională nu sunt suficiente, explicând astfel de ce dezvoltarea acestui aspect poate duce uneori la modificări mici sau deloc în ceea ce privește performanța generală [35, p. 249]. De asemenea, acest fapt explică de ce inteligența emoțională devine un bun predicator numai atunci când acționează prin competențele emoționale. Dacă nu este mediat de competența emoțională, conceptul de

inteligență emoțională are puțină influență asupra performanței generale. Deși inteligența emoțională este foarte importantă, ea reprezintă doar jumătate din ceea ce este necesar pentru realizarea performanței. Cealaltă jumătate înseamnă dezvoltarea competențelor emoționale, deoarece vor dura pe termen lung. La nivel practic, aceasta arată că toate programele care vizează dezvoltarea inteligenței emoționale nu ar trebui să se oprească în acest moment, ci să meargă mai departe și să caute să dezvolte competențele emoționale. Ar trebui să se bazeze pe condițiile prelabile ale inteligenței emoționale și, așadar, pune bazele competenței emoționale.

Am ales acest subiect luând în considerare faptul că partea de psihomotricitate este influențată de unele aspecte ale sistemului nervos, care conduc la modificări de limbaj. Dizabilitatea mintală reprezintă o incapacitate intelectuală însumată care poate fi dobândită în urma unor accidente sau poate fi ereditară. Aceasta manifestă o întârziere în dezvoltarea mintală având consecințe negative atât în procesul integrării școlare cât și în procesul integrării socioprofesionale.

Dizabilitatea mintală reprezintă o ordine mai deosebită a funcțiilor și structurilor personalității, implicând o diferențiere specială în organizare, dezvoltare și integrare. Acest aspect are implicații în psihomotricitate, limbaj scris și limbaj oral.

Emoțiile se manifestă printr-o serie de caracteristici calitative și cantitative, prin care pot fi studiate, măsurate și clasificate. Principalele caracteristici ale emoțiilor sunt reprezentate de: referențialitate, polaritate, durată, intensitate, transformabilitate inversă și ambivalență. În concepția introspecționistă, se consideră existența unei scheme formate din trei elemente: emoțiile (trăiri afective interioare, intense și spontane) sentimentele (se aseamănă cu emoțiile, dar sunt stabile, durabile și mai puțin intense), pasiunile (se diferențiază și de emoție și de sentiment - sunt intense și de durată mai lungă). Psihologia comportamentului și psihofiziologia au detaliat un aspect puțin diferit al imaginii vieții afective; emoția fiind văzută ca o structură de conduită declanșată de unele cauze directe și indirecte care rezistă un timp destul de lung după încetarea stimulului, și care devine o forță puternic motivațională în comportamentul individului.

Trăirea internă subiectivă reprezintă o componentă importantă în cadrul organizării emoțiilor, în calitate de conținut specific al conștiinței, reflectând semnificația obiectului, încărcătura sa pozitivă sau negativă. O trăire se caracterizează prin unicitate, fiind totodată și irepetabilă, putând fi exprimată doar introspectiv, prin transpunere: este mult mai dificil să se rezoneze în mod direct cu un subiect supus experimentului obiectiv, decât să se descifreze anumite conținuturi ale cunoașterii. Prin mărimea sa energetică, orice emoție se îndreaptă spre exteriorizare, determinând individul să-și împărtășească dorințele cu toți cei din jur. Fiecare emoție se individualizează pe fondul trăirii emoționale anterioare, iar semnificația pe care o poartă de se diferențiază în interacțiune cu semnificațiile date în această experiență. Aici nu putem vorbi de caracterul predeterminant și invariant al niciunei trăiri. Dar trăirea din perspectivă evolutivă, genetică, relevându-se unele modificările de intensitate, conținut și de semn.

Emoțiile sunt fenomene afective care apar sub două forme: reacții imediate, spontane-emoții primare, simularea uneori cu afectele; reacții complicate - emoțiile propriu-zise, cu o intensitate variabilă și de scurtă durată. Este vorba despre: fericire, supărare, admirație, respingere, speranță, suferință, satisfacție, repulsie față de o întâmplare, un obiect sau ceilalți semenii. Autoreglarea emoțională este un proces prin care o persoană își poate controla reacțiile

emoționale, atât la nivel interior, cât și la nivel comportamental. Autoreglarea emoțională eficientă apare în situații care necesită capacitatea de a nu se învinovăți prea mult pentru erorile făcute, capacitatea de a nu se înfuria când un aspect nu este înțeles sau capacitatea de a nu se subestima pentru rezultate mai scăzute decât ale altora. Această capacitate apare și se extinde din dorința de a schimba o situație neplăcută, precum și de a schimba un comportament sau o trăire prin schimbarea modului de a gândi.

Conduita emoțională este, conform lui Denham o abilitate de a „ înțelege, exprima și regla emoțiile”. Odată cu dezvoltarea psihică, apar, nuanțări și diversificări ale conduitei afective, aceasta devenind din ce în ce mai complexă odată cu vârsta. În prima copilărie, afectivitatea este marcată de instabilitate, nefiind îndeajuns de bine conturată, trecându-se repede de la o stare la alta, emoțiile fiind preponderent situaționale, iar capacitatea de autoreglare emoțională este foarte scăzută. În copilărie se pun bazele personalității și ale întregii vieți psihice, iar pe măsură ce copilul intră în tot mai multe interacțiuni conduitele acestuia devin foarte repede diversificate și mai adaptative, devenind din ce în ce mai organizate și mai nuanțate, odată cu achiziția unor noi abilități comunicaționale și de cunoaștere. În cadrul colectivității, are loc dezvoltarea psihicului, a modalităților de adaptare la mediu, având loc treptat interiorizarea regulilor de conduită socială și de interacțiune, devenind autonom.

Conduita empatică reprezintă o caracteristică a relației interpersonale, dependentă atât de nivelul de manifestare a acestei trăsături de personalitate, cât și de situațiile sociale (fie că este vorba de grup formal sau informal) cu care individul se confruntă. Abilitățile emoționale înseamnă: a înțelege (a identifica cauza); a exprima (a identifica propriile emoții, emoțiile altora, a recunoaște și a transmite mai departe verbal și nonverbal, a diferenția starea emoțională de exprimarea ei eternă, a empatiza); a regla emoțiile (a folosi strategii de reglare a emoțiilor). Dezvoltarea competențelor emoționale ale copiilor cu CES este importantă din următoarele motive: pentru interacțiune și formarea relațiilor cu ceilalți persoane; are implicații pe termen lung în adaptarea copiilor la grădiniță și la școală, precum și în relaționarea cu colegii; disfuncțiile apărute în dezvoltarea emoțională reprezintă un precursor al problemelor de comportament apărute în copilăria timpurie și cea mijlocie. Adulții (părinți și educatori) sunt cei care contribuie la dezvoltarea abilităților emoționale ale copiilor prin trei modalități: prin reacțiile avute la emoțiile exprimate de copii; prin discuții despre emoții; prin experimentarea propriilor emoții față de ei.

Pentru a construi baza pentru succesul social și academic, la școlarii cu CES trebuie să se dezvolte competența emoțională, adică reglarea expresivității emoționale a experienței și cunoașterea emoțiilor proprii și ale altora [7, p. 181]. Identificarea emoțiilor este abilitatea de a recunoaște propriile noastre, sentimente cât pe ale celorlalți din jurul nostru, dar și recunoașterea lor la diferite persoane, în obiecte, artă, muzică sau alți stimuli.

Tab.1 Înțelegerea, recunoașterea și redarea emoțiilor

Abilitatea de a recunoaște emoțiile din starea fizică, trăiri și gânduri.	Abilitatea de a recunoaște emoțiile persoanelor din jur, din lucrări de artă, design, prin sunet, limbaj, și comportamente.	Abilitatea de a-și exprima emoțiile clar reușind să detalieze nevoilor legate de acele sentimente.	Aptitudinea de a recunoaște între exprimarea clară a sentimentelor sau confuză, sinceră sau falsă.
---	---	--	--

Tab. 2. Facilitarea emoțională a gândurilor

Emoțiile reușesc să prioritizeze gândirea prin direcționarea atenției către cele mai importante informații la un moment dat.	Suficient de libere și sănătoase sunt emoțiile încât pot fi redade ca bază pentru exprimarea judecăților.	Modificările apărute în stările emoționale pot modifica rapid perspectivele individuale de la speranță la agonie, încurajând luarea în calcul a mai multor puncte de vedere.	Stările emoționale încurajează diferit unele aspecte ale abordărilor soluțiilor unor probleme ca de exemplu bucuria, care facilitează creativitatea.
--	---	--	--

Emoțiile joacă un rol fundamental în învățare, dat fiind faptul că acestea contribuie la înțelegerea lumii și la decodificarea vieții sociale. Conștientizarea emoțiilor este prerechizitul fundamental pentru autoreglarea emoțională și comportamentală. Abilitatea de conștientizare emoțională include o serie de indicatori: conștientizarea stării emoționale și faptul că o persoană poate simți mai multe emoții concomitent, capacitatea de a identifica emoțiile celorlalți, capacitatea de a exprima eficient și corect emoțiile proprii, abilitatea de a înțelege faptul că emoția resimțită subiectiv poate fi exprimată în maniere deferite, iar uneori exprimarea emoției nu este concordantă cu ceea ce subiectul resimte, înțelegerea diferențelor interindividuale în exprimarea emoțiilor, înțelegerea manierei în care emoțiile proprii îi influențează pe ceilalți.

Recunoașterea emoțiilor permite elevilor să descrie corect și complex emoțiile proprii și ale celorlalți, dar și să poată diferenția emoțiile, să comunice mai eficient cu ceilalți despre stările și experiențele lor [Greenberg et. al., 2017]. În acest sens, etichetarea corectă a emoțiilor este primul pas în dezvoltarea competenței de autoconștientizare. Exprimarea empatiei implică o atitudine de acceptare a perspectivei celuilalt, fără a judeca. De asemenea, implică validarea emoțiilor celuilalt dintr-o perspectivă deschisă; ascultarea perspectivei celuilalt și solicitarea unor clarificări pentru a putea să o înțelegem; implică și reflectare și parafrazăre..

BIBLIOGRAFIE

1. BAR-ON, R, The Bar- On *Model of Emotional Social Intelligence ESI*. Psychothema, 18, suppl, p.13-25, 2006.
2. BIRCHIRCH, AP *Psihologia dezvoltării*. Ed. Tehnică, București, 2000. 311 p. ISBN 973-31-1442-1
3. BOYATZIS, RICHARD E., DANIEL GOLEMAN, KENNETH, S. RHEE *Clustering competence in emotional intelligence: Insights from the Emotional Competence Inventory*. 2000.
4. BONTAȘ, I *Tratat de Pedagogie*. Editura All , București, 2008. 616 p. ISBN 97897357717384
5. CREȚU, T. *Psihologia vârstelor*. Editura Polirom Iași, 2016, 392. P. ISBN 9789734660087
6. CUCOȘ, C. *Pedagogie*. Editura Polirom , Iași, 2014. 536 p. ISBN 9789734640416
7. DENHAM, S.A.; BURON, R. *Social and Emotional Prevention and Intervention Programming for Preschoolers*. Springer, NY, 2017.
8. YEUNG, R. *Dezvoltarea inteligenței emoționale*. București, Ed. Meteor Press, 2012, 143 p. ISBN 978-973-728-495-2

9. EDELSTEINEIN, R.S. *Avoiding interference: Adult attachment and emotional processing biases. Invited research colloquium*, Department of Psychology, York University, Toronto, 2017.
10. ELIAS, M.; TOBIAS, S., FRIEDLANDER, B. *Inteligența emoțională în educația copiilor*, București: Editura Curtea veche, 2011. 272 p. ISBN 9789736698347
11. GARDNER, H. *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. New York: Basic, 2017.
12. GOLU, P. *Psihologia copilului*. E.D.P., București, 2014.
13. GOLEMAN, D. *Working with Emotioan Intelligence..* Bantam Books, 1998.
14. GOLEMAN, D. *Emotional intelligence. Emotional intelligence*. New York. NY, England: Bantam Books, Inc., 1995.
15. GOLEMAN, D., BOYATZIS, R., MCKEE, A. *Inteligența emoțională în leadership*. București, Editura Curtea Veche, 2016. 390 p.
16. GOLEMAN, D. *Inteligența emoțională*. București, Ed. Curtea Veche, 2018, 536 p. 978-606-44-0072-7.
17. GOLEMAN, D. *Emotional Intelligence, Why it ca matter more then IQ*. Bantam Books, 2016.
18. GUNNAR, M.R., DONZELLA, B. *Social regulation of thecortisol levels in early human development. Psychoneuroendocrinology*, 27, 199-22, 2017.
19. HARWOOD, R.; SCOTT, A.; ROSS, V. *Psihologia copilului*. Editura Polirom, Iași, 2018.
20. MAYER, J. D., SALOVEY, P., & CARUSO, D. R. *Emotional intelligence: Theory, findings, and implications. Psychological.* 2004 https://doi.org/10.1207/s15327965pli1503_02
21. MAYER, J.D., SALOVEY, P., & CARUSO, D., *MAYER-SALOVEY-CARUSO Emotional Intelligence Test (MSCEIT) Users Manual*, Toronto, Ontario: Multi-Health Systems, 2002.
22. MITROFAN, I. *Copii și adolescenți. Probleme, tulburări, evaluare și intervenție psihoterapeutică*. Editura Sper, București, 2017.
23. PĂTRĂUȚĂ, T. *Didacticometrie-esență, necesitate, proceduri*. EDP, București, 2018.
24. PĂUNESCU, C. *Deficiența mintală și procesul învățării*. Editura Didactică și pedagogică, București, 2016.
25. PĂTRAȘCU D.A.; TOCAN M.; (coord.) *Copii fericiți – adulți de succes. Inteligența emoțională se învață. Ghid metodologic de bune practice*. Ed. Sfântul Ioan, 2017, 218 p. ISBN 978-606-8860-46-6.
26. POSTELNICU, C. *Fundamentele didacticii școlare*. Editura Aramis, 2019.
27. PRIR, V., GLASER, D. *Child and adolescent mental health series. Understanding attachment and attachment disorders: Theory, evidence and practice*. Londonn, England: Jessica Kingsley Publishers, 2017.
28. RADU, GH. *Introducere în psihopedagogia școlărilor cu handicap*. Editura Pro-Humanitate, București, 2019.
29. ROCO, M. *Creativitate și inteligență emoțională*. Iași, Editura Polirom, 2004. ISBN 973-681-630-3
30. ROȘCA, M. *Psihologia deficiențelor mintali*. Editura Didactică și Pedagogică, București, 2017.
31. SĂLĂVĂSTRU, D., *Psihologia educației*. Editura Polirom, Iași, 2004, 288 p, ISBN 978-973-681-553-9
32. STĂNCULESCU, E. *Stimularea inteligenței emoționale a copiilor.În: Psihologia copilului modern*. G. Pânișoară (coord). Iași: Polirom, 2011. ISBN 978-973-46-2126-2.

33. ZAZZO, R. *Debitățile mintale*. Editura Didactică și Pedagogică, București, 2019.
34. ZEIDNER, M., ROBERTS, R. D., & MATTHEWS, G. *The science of emotional intelligence: Current consensus and controversies*. *European Psychologist*, 2008 <https://doi.org/10.1027/1016-9040.13.1.64>
35. WONG, CHI-SUM, și KENNETH S. K., LAW. *The effects of leader and follower emotional intelligence on performance and attitude*. 2002. [https://doi.org/10.1016/s1048-9843\(02\)00099.1](https://doi.org/10.1016/s1048-9843(02)00099.1)

INTERCONEXIUNE ÎNTRE PERSONALITATE ȘI COGNIȚIE LA ȘCOLARUL MIC CU DIZABILITATE DE AUZ

THE INTERCONNECTION BETWEEN PERSONALITY AND COGNITION AT THE SMALL SCHOOL CHILD WITH HEARING DISABILITY

*Adriana Ciobanu, doctor în psihologie, conf. univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău
Elena Apostol, drd.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

*Adriana Ciobanu, PhD of psychology, associate professor,
"Ion Creanga" SPU of Chisinau
ORCID: 0000-0003-3836-3651
Elena Apostol, PhD student,
"Ion Creanga" SPU of Chișinau
ORCID: 0000-0003-0447-2374*

CZU: 376.353:159.923

DOI: 10.46728/c.v1.25-03-2022.p110-114

Abstract

This article presents general information about the notion of personality and its subsystems, focusing on the cognitive subsystem in young schoolchildren with hearing impairments. Likewise, the article presents the description of the application tests for the evaluation of cognitive functioning. At the same time, this explains the interconnection between personality and cognition, emphasizing the importance of cognitive stimulation in young students with hearing impairments.

Key-words: personality, subsystems, cognition, hearing impaired student, interconnection, cognitive stimulation.

Personalitatea prezintă o structură complexă și dinamică de disponibilități generale, specifice pe care le manifestă o persoană în relaționare cu semenii, delimitând identitatea sa specifică [5, p.777]. La fel personalitatea este caracterizată prin câteva trăsături fundamentale, acestea fiind: *stabilitatea*, aceasta reprezintă modul de trăire interioară și maniera de exprimare a individului, aceasta urmând să rămână neschimbată în timp; *integrarea*, reprezintă fortificarea dintre componentele structurale ale unei unități și totalității ale acesteia; *plasticitatea* - simboleză capacitatea de restructurare a personalității, astfel ca întocmai persoana să izbutească să realizeze schimbări globale a modului de viață și să se poată adapta noilor cerințe ale acesteia [6, p.56].

Inițial, cercetarea personalității se rezuma la cercetarea particularităților temperamentului, caracterului și aptitudinilor. În prezent însă, cercetările au evoluat astfel în cât cele mai recente